

بررسی و تحلیل جرم مزاحمت علیه اشخاص در قوانین کیفری

(تاریخ دریافت ۱۳۹۷/۱۱/۱۵، تاریخ تصویب ۱۳۹۸/۰۲/۲۰)

سعید چقا کبودی

چکیده

جرایم علیه اشخاص مصداق فراوانی را به خود اختصاص داده است در فضای مجازی شایع ترین آنها مزاحمت و یکی دیگر از پدیده های اجتماعی که بخصوص در غرب این چندساله در کشور عزیزمان ایران هم مواردی متاسفانه بسیاری رخ داده خودکشی و دعوت به خودکشی در فضای مجازی مخصوص تیب های متفاوتی که خود را به عنوان یک گروه مستقل و دارای آداب و رسوم متفاوت معرفی می کنند دیده شده است قانونگذار در قانون مجازات اسلامی خودکشی را جرم محسوب نکرده است ولی دعوت به خودکشی و خودکشی در فضای مجازی در زیر مجموعه جرایم علیه عفت و اخلاق عمومی جرم انگاری کرده است.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

واژگان کلیدی: جرم مزاحمت، فضای مجازی، اذیت و آزار، جرایم علیه عفت، اخلاق

حسنه

بخش اول: بررسی و شناخت جرم مزاحمت

مزاحمت یکی از شایع‌ترین، پرکاربردترین ناهنجاریهای اجتماعی که امروزه در سطح جامعه قابل مشاهده است و واکنش اجتماعی را به دنبال خود آورده است بخصوص با پیشرفت فضای مجازی بیشتر مزاحمتها به این سمت سوق داده شده، مزاحمت را به دو دسته تقسیم می‌کنیم مزاحمت فیزیکی یا رفتاری و مزاحمت کلامی، زبانی، گفتاری یا بیانی، اثر هر یک از این تقسیم بندی ها در واکنش اجتماعی متفاوت است من جمله در سیستم های رایانه ای و مخابراتی، لازم به ذکر است که علاوه بر این تقسیم بندی، قانونگذار تقسیم بندی دیگری را هم دارد مزاحمت علیه اشخاص، مزاحمت علیه اموال و مالکیت در بحث اموال غیر منقول از جمله تصرف عدوانی و مصادیق آن شامل مزاحمت، ممانعت و ... و آخرین تقسیم بندی که کاربرد کمتری در سطح کشور دارد ولی امکان وقوع این نوع مزاحمت از خارج کشور علیه امنیت داخل کشور بسیار است و آنکه مزاحمت علیه امنیت و آسایش عمومی مزاحمت های رفتاری و فیزیکی رامورد تحلیل قرار نداده و تمکز را بیشتر بد رفتارهای مزاحمت بصورت بیانی، کلامی، زبانی در سیستم های رایانه ای و مخابراتی می گذاریم در تقسیم بندی قانونگذار جایگاه مزاحمت های زبانی، کلامی، گفتاری در مزاحمت علیه اشخاص مشخص می شوند. مزاحمت از لحاظ لغوی یعنی آزار، آزرده، اذیت، تراحم، رنج، دردسر، صراع، پاپوش، گرفتاری، زحمت دادن درد سر دادن و مصرع بودن آمده است (فرهنگ لغت معین) انبوهی کردن، زحمت دادن بر کسی، تنگ گرفتن بر کسی سوء معاشرت و همچنین تصریح یا معارض و بازدارنده آمده است.

بند اول: مزاحمت از دیدگاه فقه

اسلام بر مزاحمت به شکل کلی نگرسته و آن را اذیت و آزار می داند و مزاحمت را هم ردیف اذیت و آزار بیان کرده و مصادیق اذیت و آزار را غیبت، توهین، تجسس، افتراء و به شکل کلی هر رفتاری که باعث اذیت و آزار شخصی گردد را مزاحمت می داند از دیدگاه کلی اگر بخواهیم به آزار و اذیت پردازیم باید بگوئیم آزار و اذیت دارای مصادیق فراوانی

است از جمله مواردی که یاد شد، یکی از شایع‌ترین آزار و اذیت در جامعه ما آزار و اذیت جنسی است که بیشتر شکوائیه‌ها هم در این زمینه و سوء استفاده از این مورد بیان شده است با این مقدمه به سراغ تعریف آزار و اذیت از دیدگاه اسلام پرداخته و آیات شریفه قرآن مرتبط با آزار و اذیت را می‌آوریم اذیت در قالب واژه‌های اذکی و مشخصات آن در ۲۴ مورد در قرآن آمده است که بیشتر موارد به معنای آزرده و در برخی موارد به معنای رنج شدن است که این آزار هم به معنای روانی آن و هم در معنای آزار جنسی آن قرار گرفته، از لحاظ روانی استهزاء، تهمت، تجسس و غیبت، تحقیر و از لحاظ آزار جنسی بیشتر در سوره نساء و بقره آمده است آزار و اذیت عملی سرزنش شده و ناشایست است که در آیات قرآنی برای برخی از اذیت‌ها وعده عذاب داده شده است در آیات قرآنی موضوع مزاحمت در قالب اذیت و آزار رسانی به دیگران مورد توجه قرار گرفته است اذیت معادل عربی آزرده به معنای ضرر دنیایی یا اخروی است که بر جسم یا روح میرسد اذیت از واژگانی است که در علم روان‌شناسی بسیار کاربرد دارد و از آن به عنوان خود آزاری و دیگر آزادی یاد می‌شود در قرآن کریم غیر از واژه اذیت که بیان کردم واژگان دیگر چون اف، لاتنهر، سوء کف ایدی، برای بیان همین مفهوم اذیت و آزار به کاربرد شده است.

بند دوم: بررسی ضررهای معنوی ناشی از مزاحمت

قواعد فقهی در جرایم گذشته به تناوب بررسی شده است در جرم تدلیس اینترنتی یکی از علت‌های فقهی جرم دانستن را ضررهای مادی، و ممکن الحصول ناشی از جرم بیان کردیم در جرم مزاحمت گرچه شخص ضرر مادی را هم متحمل می‌شود آنچه مهم است حیثیت، آبروی خود و خانواده آن است که در ایجاد مزاحمت مورد خدشه واقع می‌شود به همین دلیل ضررهای معنوی ناشی از جرم مزاحمت در فقه دارای اهمیت هستند و ارتباط آن با قواعد فقهی که ارتباطی مستقیم دارند از جمله معروفترین لاضرر، قاعده لاجرح و بنای عقلاء خسارات معنوی ناشی از جرم مزاحمت را تاثیر گذارتر از خسارات مادی نشان می‌دهند بررسی این قواعد احساسی است و فقط هدف نشان دادن تاثیر این قواعد است و بررسی زیر بنای و نکته

ای احتیاج به بحثی مفصل تر دارد. حرج در لغت به معنای ضیق و تنگی آمده با توجه به این معنی در قاعده لاجرح مراد از نفی حرج و نفی ضیق و تنگی است و مقصود از آن نفی هرگونه حرج خارجی است به این معنی که نباید کسی بر دیگری یا کسی دیگر عمل را تحمیل کند که او را در تنگنا قرار دهد و یا برابری که موجب ضیق و حرج باشد صفحه گذارد براساس قاعده لاجرح هر تکلیفی که مستلزم مشقت شدید باشد و مردم عادتاً تحمل آن را ندارند ساقط می شود در این باره ادله استنادی وجود دارد از جمله آیات قرآن و پس روایات فراوانی که از معصومین در دسترس وجود دارد همچنین دلایلی عقلی هم وجود دارد قاعده لاجرح را نفی عسر و حرج هم بیان کرده اند واژه عسر در لغت مقابل یسر و به معنی سختی و دشواری و در تنگی آمده است در قرآن کریم هم به همین معنا است. آیه شریفه «وان مع العسر یسرا و در آیه شریفه سیجعل الله بعد عسر یسرا» (سوره طلاق آیه ۷) مستندات قرآنی معنای حرج به این گونه است حرج در معنای ضیق (تنگی) فمن یردالله ان یهدیه شرح صدره للاسلام و من یرد ان یضلعه یجعل صدره ضیقاً حرباً آن کسی را که خداوند بخواهد هدایت کند، سینه اش را برای پذیرش اسلام گشاده می سازد و آن کسی را که بخواهد گمراه سازد سینه اش را تنگ می کند (سوره انعام آیه ۱۲۵) معنای دیگر حرج سختی است و ما جعل علیکم فی الدین من حرج خداوند در دین بر شما کار سنگین و سخت و با مشقت قرار نداده است (سوره حج آیه ۷۸) در تطبیق دو معنای عسر و حرج، حرج را شدیدتر از عسر باید دانست و ارتباط بین این دو لفظ عموم و خصوص مطلق است و ضابطه تعیین مصداق عسر و حرج را حرف مشخص می کند و مدارک تشخیص را باید شدت و عادتاً تحمل نشود را قرار داد مستندات قاعده لاجرح را ابتداء آیه ای از قرآن کریم می آوریم که: «و جاهد وافی الله حق جهاده هوا جتباکم و ما جعل علیکم فی الدین من حرج در راه خدا جهاد کنید و حق جهادش را اداء نمایید او شما را برگزید و در دین اسلام کار سنگین و جرمی بر شما قرار نداد (سوره حج آیه ۷۸) آیه شریفه «ربنا و لا تحمل علینا اصراً کما حملته علی الذین من قبلنا خداوند «اصر» را آنطور که بر پیشینیان تحمیل فرموده ای بر تحمیل نکنی (سوره بقره آیه ۲۸۶) واژه «اصر» به معنای فشار، سنگین، گناه و حبس همراه فشار معنی شده است در بیان روایات در مورد لاجرح بسیار نقل

شده است از جمله روایت ابی بصیر، روایت عبدالاعلی مولى آل سام، روایت موثقه ابی بصیر، روایت مسعده- بن زیاد و حدیث نبوی مشهور که در این جا ذکر کردیم. حضرت رسول (ص) بعثت بالحنیفیه السمعه السهله: مبعوث شدم به دین حنیف سهل و آسان با توجه به این حدیث حضرت رسول (ص) دین را به مجموعه ای سهل و آسان توصیف کرده اند. یکی دیگر از مستندات قاعده لاجرح را بنای عقلاء عنوان کردیم در این باره همین بس که تکلیف بر هر آنچه موجب مشقت تحمل ناپذیر است عقلاً محال است زیرا انگیزه تکلیف، اطاعت و انقیاد است و این هدف با تکلیف به مالا یتحمل نقض می شود. قاعده استنادی دیگر که موجب اثبات ضررهای معنوی ناشی از جرم مزاحمت می شود ضرر است درباره این قاعده در جرایم گذشته از جمله تدلیس اینترنتی بحث شده است این مطلب را با حدیثی از نبی اکرم (ص) خاتمه می دهیم لا ضرر لا ضرار فی الاسلام آخرین مورد. بنای عقلایی در مورد ضررهای معنوی ناشی از جرم مزاحمت است ما می دانیم که عقل در بروز خسارت اعم از خسارتهای مالی و صدمات بدنی عامل آن را نسبت به جبران متعارف خسارت وارد شده ضامن می داند و شارح مقدس این بنای عقلاء را در خسارات مادی بی هیچ تغییری مورد پذیرش قرار داده است و عامل خسارت را در برابر خسارت وارد شده ضامن مثل یا قیمت دانسته است هر مورد خسارات معنوی باید اشاره به این قاعده کرد کل ما حکم به العقل، حکم به الشرع چون عقل به جبران خسارت معنوی وارد شده بر اشخاص در نتیجه جرایم ارتكابی دیگران حکم می کند بنابراین چنین دیدگاهی اصولاً از نظر شرع پذیرفته می شود مفهوم مخالف هم صدق می کند عدم پرداخت خسارات ناشی از جرم را اعم از مادی و معنوی ظلم می - داند و ظلم در نظر خداوند امری قبیح است نتیجه آنکه حکم بر عدم جبران خسارات معنوی از جانب خداوند امری قبیح است.

بخش دوم: بررسی حقوقی جرم مزاحمت

جرم مزاحمت از جرایم کاربردی و دائمی بوده و هر روزه در سطح جامعه گسترش یافته و نمونه- های بارز آن را در مزاحمتهای علیه اشخاص و علیه اموال بوضوح دیده می شوند

گسترده‌گی این جرایم چنان زیاد است که هم در قوانین عام و هم در قوانین خاص یاد شده است در تقسیمی که از جرم مزاحمت کردیم به دو دسته مزاحمت رفتاری و فیزیکی و مزاحمت کلامی یا زبانی یا گفتاری، قوانین رفتاری بسیار واضح و روشن است ولی در قوانین گفتاری یا کلامی یا زبانی باید به سراغ جرایم دیگر مرتبط با مزاحمت هم رفت نمونه آن قوانین، افتراء فحاشی، هجو است البته در این کتاب سعی داریم تا مزاحمت را به شکل دیگری بررسی کنیم و آن تقسیم به مزاحمت اینترنتی یا رایانه ای و مزاحمت مخابراتی، در بررسی حقوقی مزاحمت در عنصر قانونی و عنصر روانی این دو را با هم بررسی می‌کنیم. تنها در عنصر مادی است که بین این دو قائل به تفکیک می‌شویم زیرا ابزار ارتکاب جرم فرق می‌کند و رفتارها هم در مزاحمت اینترنتی با مزاحمت تلفنی متفاوت است.

عنصر قانونی: در عنصر قانونی جرم مزاحمت تمامی قوانین خاص و عام و قوانین مرتبط را در صورت امکان خواهیم آورد و اگر قانونگذار نکته خاص یا لفظی مبهم را در قانون گنجانیده یا حاشیه زده به توضیح مختصر آن هم می‌پردازیم نکته قابل ذکر دیگر اینکه قوانین مرتبط با مزاحمت رفتاری را با توجه به سیاق کتاب نمی‌آوریم و توضیح در این مورد داده شده البته اگر قانونی کاربردی و اجرایی باشد بیان خواهیم کرد.

قوانین اصلی: در مفهوم و بررسی فقهی مزاحمت بیان کردیم که مزاحمت یا آزار و اذیت تاثیر فراوان بر حیثیت و حرمت اشخاص دارد و بیشتر لطمه و صدمه افراد از همین موارد ثانویه حرم است که باعث رنجش خاطر او می‌گردد و ممکن است سالها در ذهن او نقش بندد و نتواند با این موضوع کنار آید با این مقدمه کوتاه از قانون اساسی که قانون مادر است شروع می‌کنیم. اصل بیست و دوم: حیثیت، جان، مال، حقوق، مسکن، شغل اشخاص از تعرض مصون است مگر در موارد یکه قانون تجویز کرده باشد.

اصل بیست پنجم: بازرسی و نرساندن نامه‌ها، ضبط و فاش کردن مکالمات تلفنی، افشای مخابراتی تلگرامی و تلکس، سانسور عدم مخابره و نرساندن آنها، استراق سمع و هرگونه تجسس ممنوع است مگر به حکم قانون. ضمانت اجرای این اصل را قانون تعزیرات مصوب

۱۳۷۵ در ماده ۵۸۲ بیان کرده است به هر یک از مستخدمین و مامورین دولتی، مراسلات یا مخابرات یا مکالمات تلفنی اشخاص را در غیر مواردی که قانون اجازه داده حسب مورد مقتوح یا توقیف یا معدوم یا بازرسی یا ضبط یا استراق سمع نماید یا بدون اجازه صاحبان آنها مطالب آنها را افشاء نماید به حبس از یک سال تا سه سال و یا جزای نقدی از شش تا هیجده میلیون ریال محکوم می‌شود.

اصل سی و نهم: هتک حرمت و حیثیت کسی که به حکم قانون دستگیر، بازداشت، زندان، تبصره شده به هر صورت که باشد ممنوع و موجب مجازات است.

اصل چهلم: هیچ کس نمی‌تواند اعمال حق خویش را وسیله اضرار به غیر یا تجاوز به منافع عمومی قرار دهد. در قانون مدنی برای مزاحمت در بحث اموال موادی آمده و در قوانین شکلی در قانون آئین دادرسی مدنی هم قانون پر کاربرد در این زمینه وجود دارد قوانین آئین دادرسی مدنی و در مواد قانون در خانواده را که کاربرد بیشتری دارد را ذکر می‌کنیم.

یکی از قوانین کاربردی آئین دادرسی کیفری که بسیار مهم است در مورد مرور قرار بازداشت موقت است که قانونگذار در ماده ۲۳۷ قانون آئین دادرسی کیفری در بند «ت» این ماده ایجاد مزاحمت و آزار و اذیت بانوان و اطفال و تظاهر، قدرت نمایی و ایجاد مزاحمت برای اشخاص که به وسیله چاقو یا هر نوع اسلحه انجام شود را در صورت وجود دلایل و قرائن و امارات کافی صدور قرار بازداشت موقت را جایز دانسته است. در مورد قوانین خاص لازم است اشاره ای به تبصره ۲ ماده ۱۴ قانون تاسیس شرکت مخابراتی برای مصوب ۱۳۶۶ که مقرر داشته است هر کس وسیله مخابراتی در اختیار خود را وسیله مزاحمت دیگری قرار دهد یا با عهد و سوء نیت ارتباط دیگری را منتقل کند. برای بار اول پس از کشف ارتباط تلفنی او به مدت یک هفته همراه با اخطار کتبی قطع و تجدید ارتباط مستلزم پرداخت هزینه های مربوطه و تقاضای مشترک خواهد بود و برای بار دوم شرکت ارتباط تلفنی وی را به طور دائم قطع و اقدام به جمع آوری منصوبات تلفن کرده و ودیعه مشتری را پس از تسویه حساب مسترد خواهد کرد. صلاحیت قضایی جرم مزاحمت تلفنی با وقوع بزه مزاحمت برای اشخاص به وسیله

تلفن یا دستگاه‌های مخابراتی دیگر موضوع ماده ۶۴۱ قانون مجازات اسلامی منوط به آن است که نتیجه آن که مقصود مرتکب است محقق شود. بنابراین در مواردی که اجرای مزاحمت از یک حوزه قضایی شروع و نتیجه آن در حوزه قضایی دیگر حاصل شود و محل حدوث نتیجه مزبور محل وقوع جرم محسوب و مناط صلاحیت دادگاه رسیدگی کننده نیز همین امر خواهد بود به این اساس (رای شماره ۱۰۴۵ - ۱۳۸۵/۷/۲۰ شعبه بیست و هفتم دیوان عالی کشور) که با این نظر مطابقت دارد به اکثریت آراء صحیح و منطبق با موازین قانونی تشخیص می‌گردد این رای طبق ماده ۲۷۰ قانون آئین دادرسی دادگاههای عمومی و انقلاب در امور کیفری در موارد مشابه برای شعب دیوان عالی کشور و دادگاهها سراسر کشور لازم‌الاتباع است.

عنصر مادی: برای تحلیل عنصر مادی جرم مزاحمت باید بین عنصر مادی جرم مزاحمت تلفنی با سیستم‌های مخابرات و عنصر مادی جرم مزاحمت اینترنتی یا سیستم‌های رایانه‌ای قائل به تفکیک شویم و هر کدام از این دو جرم را که زیر مجموعه مزاحمت قرار میگیرند را چه در رفتارها، وسایل ارتکاب جرم و نتیجه جداگانه مورد تحلیل قرار دهیم شاید این تصور ایجاد شود که مزاحمت، مزاحمت است چه لزومی به تفکیک دارد در پاسخ به این سوال باید گفت در جرم مزاحمت تلفنی با مزاحمت اینترنتی رفتارها متفاوت هستند ضمن اینکه نکته بسیار مهم ابزار ارتکاب جرم است و ابزارها در سیستم‌های رایانه‌ای با ابزارها در سیستم‌های مخابراتی فرق میکنند تنها نقطه اشتراک این دو جرم رامیتوان در بحث نتیجه جستجو کرد که در ادامه خواهد آمد رفتار در جرم مزاحمت تلفنی در ماده ۶۴۱ قانون تعزیرات ۷۵ ایجاد مزاحمت برای اشخاص را شامل مجازات تصریح شده می‌داند. رفتارهایی که بیشتر در مزاحمت تلقی مورد استفاده قرار گرفتند بدین ترتیب بوده‌اند.

سوت کشیدن: رفتاری که منجر می‌شود صدایی که به بیرون دادن نفس از دهان خارج کند در حالی که لبها جمع شده باشد را سوت کشیدن یا سوت زدن گویند این عمل هم توسط خود شخص انجام می‌شود و هم می‌تواند دارای ابزار باشد مانند آلت فلزی، گلی یا چوبی یا

پلاستیکی که در آن دهید می شود آوایی بیرون می آید حالت دیگر سوت زدن استفاده از دستها است بگونه ای که دستها رادر دهان گذاشته و تولید صدا میکنند رایج ترین آن در مزاحمت تلفنی همان نوع اول یعنی صدایی که با بیرون دادن نفس از دهان با لب غنچه تولید شده است.

سکوت: معنای لغوی سکوت یعنی خاموشی، خاموشی، آرامش، سکون، خاموش ماندن، خاموش شدن، دم فرو بستن و متضاد سکوت هیاهو، غوغا و جارو جنجال است این نوعی رفتار است که شخص با زنگ زدن به شخص مورد نظر خود اتخاذ کرده و دقیقه ها بر همین شکل می-ماندو هیچ سخن و رفتاری را انجام نمی دهدو تکرار این عمل است که منجر به مزاحمت می-شود و برای شخص آزار دهنده می شود.

سکوت و سپس فوت کردن: از رفتارهای شایع دیگر مزاحمت تلفنی سکوت و بعد از چند لحظه ای شروع به فوت کردن است این رفتارها هم نوعی مزاحمت برای اشخاص و خانوادهها ایجاد می کند که آزار دهنده است.

پخش آهنگ: رفتار دیگر مورد بحث اینکه برای ایجاد مزاحمت با ایجاد رتباط با جنس مخالف از طریق تلفن روی به پخش آهنگ می آورند شخص مورد نظر تلفن زده و گوشی را به سمت پخش می گیرد و آهنگ مورد نظرش را پخش می کند و سپس تلفن را قطع می کند و یا آهنگ را پخش کرده و سپس شروع به فوت کردن می کند.

فحاشی: نمونه بارز مزاحمت تلفنی استفاده از الفاظ زشت و رکیک است این رفتار احتیاج به تکرار ندارد و در مرحله اول ایجاد مزاحمت میکند شخصی بودن معرفی یا صحبت کردن زنگ می زند و به محض برداشتن گوشی تلفن شروع میکند به الفاظ رکیک و فحاشی کردن در واقع این رفتار از جمله رفتارهای تعدد معنوی محسوب می شود و مرتکب علاوه بر رفتار مزاحمت مرتکب رفتار فحاشی هم شده است و قانونگذار این گونه رفتارها را از جمله تعدد محسوب می کند.

توهین و تهمت: نوع دیگر رفتار در مزاحمت تلقی توهین و تهمت است در این حالت شخص زنگ زده و حتی خود را معرفی هم می کند اما ممکن است در اثر یک واقعه دیگر شخص را وادار به این عکس العمل کند که گاه به نزاع تلفنی هم کشیده می شود. در واقع شخص توهین کننده در لابه لای حرفهای خود شروع به توهین و تهمت زدن نصیحت به خود آن شخص مقابل یا خانواده یا اطرافیان او میکنند این توهین و تهمت در واقع یکی دیگر از مصداق مزاحمت تلفنی با تعدد جرم است که در رفتار قبلی صحبت کردیم

خبر: رفتار مورد تحلیل بعدی خبر است خبر در مزاحمت تلفنی را باید به دو شکل مثبت و منفی مورد بررسی قرار داد در ابتدا باید این نکته را گفت که خبر در مزاحمت تلفنی حتماً باید کذب و دروغ باشد و خبر کذب را مزاحمت تلفن می نامیم.

خبر غیر واقع و کذب در معنای منفی: شخص بودن در نظر گرفتن خانواده طرف یا شناخت آنها بدون دلیل زنگ میزند و خبر ناگوار فوت پدر یا همسر خانواده از طریق تصادف رami رساند و خود را ماور اورژانس یا مامور پلیس راهنمایی و رانندگی معرفی میکند این نوع خبر بسیار خطرناک است و ممکن است منجر به فوت یا سکنه یا مسائل روحی و روانی برای شخص که تلفن را برداشته یا خانواده او بوجود آید قانونگذار هم در این مورد که منجر به فوت یا سکنه مشخص می گردد قتل عمد را در نظر گرفته است و مصداق بارز آن را میتوان بند « پ » ماده ۲۹۰ قانون مجازات اسلامی را بیان کرد که اگر شخصی از شرایط خاص مبنی علیه اطلاع داشته و خبری ناگوار را بدهد و منجر به فوت آن شخص گردد قتل عمد واقع شده است .

خبر غیر واقع و کذب در معنای مثبت: یکی دیگر از رفتارهایی که در مزاحمت از طریق تلفن وجود دارد خبر کذب و دروغ و غیر واقع بصورت مثبت است در این رفتار شخص طرف مقابل را به برنده شدن در یک مسابقه تلویزیونی امیدوار میکند بگونه ای که تلفن زنده و خبر غیر واقع ک شما برنده یک دستگاه اتومبیل شده- اید رami دهد چه بسیار این مواقع بعلت خوشحالی بیش از حد متعارف طرف مقابل منجر به شوکه و در نتیجه سکنه و باز هم نوعی قتل یا رفتاری که منجر به از دست دادن عضوی گردد و در نتیجه هم مثل رفتارهای قبلی تعدد

معنوی رخ داده است. نوعی دیگر از مزاحمت در سیستم های مخابراتی که می توان از طریق آن مزاحمت را ایجاد کرد استفاده از SMS یا فاکس (دستگاه نامبر) تلکس است نوع مزاحمت در این نوع ابزار نوشتاری هستند بر خلاف موارد بالا آن ذکر کردیم بیشتر گفتاری یا کلامی یا زبانی بوده اند در یک جمع بندی کل می توان اینگونه نتیجه گرفت که مزاحمت از طریق سیستم های مخابراتی به دو شکل زبانی یا کلامی و نوشتاری و به ندرت دیداری اتفاق می افتد در پایان می توان نوعی دیگر از مزاحمت را گفت که به همان روش های قبلی گفتاری مصداق پیدا می کنند اما نتیجه برای شخص مزاحم جنبه تفریح و یا مسخره یا امروزی سروکار گذاشتن است.

رفتارها در جرم مزاحمت اینترنتی: بررسی مادی مزاحمت از طریق سیستم های مخابراتی و سیستم های رایانه ای بصورت تطبیقی این امکان را به مامی دهد تا رفتارهای بیشتر منجر به جرم مزاحمت پی ببریم در بررسی رفتارها در جرم مزاحمت اینترنتی فضا باز تر و گسترده تر است بعلاوه ارتباط وسیع تر بین کاربران با استفاده از اینترنت در عین واحد می توان با تمام نقاط دنیا یا کشور ارتباط مستقیم داشته باشیم در حالی که در سیستم های مخابراتی شخص با شخص در ارتباط است به همین دلیل رفتارهای منجر به مزاحمت در اینترنت بیشتر است در قانون جرایم رایانه ای (در ماده ۱۶ و ۱۷ و ۱۸ از فصل پنجم) این قانون هتک حیثیت و نشر اکاذیب را به صراحت بیان کرده و در ماده ۱۸ علاوه بر هتک حیثیت و حرمت، ضررهای مادی و معنوی که از این طریق بر شخص وارد آمده را هم بیان داشته است حال به بررسی این رفتارها می پردازیم تا ببینیم چه رفتارهایی منجر به هتک حیثیت و حرمت شخص شده و ایجاد مزاحمت می کنند.

انتشار: اولین و شاید مهمترین رفتارها در جرم مزاحمت اینترنتی و یا در واقع اگر بصورت کلی بخواهیم نگاه کنیم در جرایم رایانه ای انتشارات و تهدید به انتشار از جمله رفتارهای شایع در اینترنت است هر کدام را توضیحی مختصر می دهیم. انتشار در معنای لغوی آن یعنی نشر، ترویج، شیوع، پراکندن، گستردن، سرایت، چاپ، گسترش همانطور که مشاهده می کنید

هر معنایی که در انتشار آمده است خود نوعی رفتار در مزاحمت اینترنتی محسوب می شود به لفظ اشاعه دقت کنید کسی که عکس خانوادگی شخص را اشاعه می‌دهد یا نامه خصوصی شخص را ترویج می دهد یا گفتگوی خانوادگی را گسترش می - دهد همه و همه در جرم مزاحمت اینترنتی دخیل هستند یکی دیگر از جمله رفتارهای منجر به مزاحمت که علاوه بر مزاحمت شخص منجر به جرم دیگری هم می شود تهدید به انتشار است این رفتار به مراتب سنگین تر و مخرب تر از انتشارات شخص دائما با خود در استرس و نگرانی به سر می برد که آیا تصاویر خانوادگی را انتشار می دهد یا نه و احتمال مسائل روحی روانی بسیار بالا است اما شخص تهدید کننده علاوه بر جرم مزاحمت امکان اینکه با تهدید قصد و نیت رسیدن به مقاصد مالی خود را هم داشته باشد زیاد است. شخص را تهدید می کند اگر فلان مبلغ را به حساب من واریز نکنی عکسهای خانوادگی را انتشار می‌دهم. رفتار دیگر در هتک حیثیت و حرمت افراد به تصریح ماده ۱۶۰ قانون رایانه ای تغییر داده است.

تغییر دادن: به تصریح ماده ۱۶ قانون جرایم رایانه ای شخص با استفاده از نرم افزارهای کامپیوتری و فتوشاپ عکس های مستهجن خارجی را برداشته و عکس مورد نظر خود را جایگزین میکند و قسمتهایی از سرو گردن و بدن را تغییر می دهد و در ادامه تهدید به انتشار برای مقاصد مالی یا انگیزه های انتقام جویانه و در مواقع ای هم دیده شده است که در شکست های عشقی در بین جوانان باعث بوجود آمدن این رفتارهای شود.

تحریف کردن: تحریف کردن از لحاظ لغوی یعنی تبدیل کردن، بگرداندن سخن یا چیزی، تغییر لفظ یا کدام تحریف کردن بیشتر در مزاحمت نوشتاری بوجود می آید و مصداق آن اشخاص حقوقی هستند کسانی که دارای سمتهای سیاسی اجتماعی در بعضی مواقع در امور مالی هم دیده می شوند روال کار به این شکل است که نوشته یا سخن شخص سیاسی را تغییر داده بعنوان مثال کلمه نگفتم را تعریف کرده و گفتم را جایگزین آن کرده و تهدید به انتشار می کند در صورت پذیرفتن فلان مبلغ نوشته ات را انتشار می دهم در بعضی مواقع در اشخاص با ثروت بالا هم دیده شده است که چکی را با مضمون مهر طرف را تعریف می کنند و تهدید

به انتشار کردن که اگر فلان مبلغ را ندهی به خانواده ات ارسال می کنم که دارای همسر دوم هستی. اینها هم رفتارهایی هستند که بصورت نوشتاری رخ می دهد.

وسایل ارتکاب جرم: وسایل ارتکاب جرم در مزاحمت چه در سیستم های رایانه ای و چه در سیستم های مخابراتی برابر با نص صریح قانونگذار که در مواد ۱۶ و ۱۷ و ۱۸ قانون جرایم رایانه ای در فصل پنجم هتک حیثیت و نشر اکاذیب) آمده است سامانه های رایانه ای شامل: اینترنت، پیام رسانی، کامپیوتر و ابزارهای دیگر ارتباط جمعی و سامانه های مخابراتی شامل: تلفن همراه، ثابت، تلفاکس، دورنگار و موارد دیگر است در این میان سه ابزار است که مشترک بین این دو دسته قرار می - گیرند و قانونگذار رفتارهایی را بررسی این ابزارها شکل میگیرد و را جرم انگاری کرده است این ابزارها عبارتند از: فیلم، صوت، تصویر در فصل چهاردهم از قانون جرایم رایانه ای مصوب ۱۳۸۸ جرایم علیه عفت و اخلاق عمومی علاوه بر ستم های رایانه ای و مخابراتی حامل های داده را هم بیان کرده و هرکس از طریق این حامل های داده محتویات مستهجن و مبتذل را منتشر، توزیع، معامله و تولید، ذخیره کند را جرم انگاری کرده است لازم است توضیحی دراره حامل های داده داشته باشیم. داده یعنی همه دانسته ها، آگاهی ها، داشته ها، آمارها، شناسه ها، پیشینه ها و پنداشته ها را داده یا دیتا نامیده اند که انسان برای ثبت و درک مشترک هر واقعیت و پدیده از نشانه های ویژه آن بهره گرفته است در واقع به اعداد، حروف و علائم که جهت درک و فهم مشترک از انسانها یارانه سرچشمه میگیرد داده ها می گویند داده ها معمولا از سوی انسانها به صورت حروف و اعداد علائم و در رایانه به صورت نهادهایی (همان، همزمان عنصر ویک) قرار داد ارائه میشوند اصطلاح داده یک عبارت نسبی است یعنی اگر موجب درک فهم لازم و کامل در این مرحله شده است به عنوان آگاهی یا اطلاعات از آن نام می برند و چنانچه موجب درک و فهم کامل نگردد به عنوان همان داده به شکار می آیند و چون هدف نهایی آگاهی و اطلاعات است باید از سوی دست اندرکاران (انسان یا رایانه) دستکاری یا پردازش شود منظور از دستکاری یا پردازش داده ها انجام عملیاتی از قبیل جمع، تفریق، ضرب، تقسیم، مقایسه و

غیره ... است حامل از لحاظ لغوی حل کننده آورنده ، آستن در بردارنده ، کسی که باری با خود یا بر پشت خود دارد . در مجموع می توان حامل های داده را اینگونه جمع بندی کرد که حمل کننده داده یعنی کسی که دانسته ها ، آگاهی ها ، داشته ها ، آمارها و شناسه ها ، پیشینه ها و پنداشته ها را حمل می کند را گویند. نهایتاً در جرایم مزاحمت باید قائل به تفکیک شویم در جرم مزاحمت فیزیکی که در ماده ۶۱۸ و ۶۱۹ قانون تعزیرات است از آن بحث کردیم قانونگذار در ماده ۶۱۸ مقید بیان کرده است و قید سلب آسایش و آرامش موجب مزاحمت چه از طریق رفتار و چه از طریق گفتار و کدام را مجازات در نظر گرفته است در ماده ۶۱۹ قیدی آورده نشده است و به نظر می رسد که قید آن مستمر باشد در ماده ۶۴۱ تعزیرات به همین منوال آمده است و ایجاد مزاحمت از طریق تلفن و دستگاههای مخابراتی را مقید به رفتارهای خاص کرده است و صرف مزاحمت را مجازات تعیین کرده است در مورد مزاحمت از طریق سیستم های رایانه ای و مخابراتی که در قانون جرایم رایانه ای آمده است اوضاع کمی فرق می کند در ماده ۱۶ قانون جرایم رایانه ای که ایجاد مزاحمت از طریق سیستم های رایانه ای و مخابراتی اعمال می شود را مقید به نتیجه دانسته است و قانونگذار به صراحت بیان داشته است که به نحوی که عرفاً موجب هتک حیثیت شود و هتک حیثیت را عرض قرار داده و انتساب کرده با عرف محل که چگونه موجب هتک حیثیت افراد می شود در ماده ۱۷ همین قانون فیلم های خانوادگی یا خصوصی یا اسرار منتشر شده از طریق سیستمهای مخابراتی و رایانه ای را مقید به دو شرط کرده است ابتداء موجب ضرر و در ادامه موجب هتک حیثیت شود را قانونگذار موجب مجازات دانسته است در این ماده ایجاد ضرر را عرفی ندانسته است ولی هتک حیثیت را به عرف محال واگذار کرده است در ماده ۱۸ قانون جرایم رایانه ای نشر اکاذیب را مقید به سه شرط دانسته است ابتداء قصد اضرار به غیر دوم تشویش اذهان عمومی یا مقامات رسمی و سوم هتک حیثیت آمده است نکته قابل ذکر در این ماده این است که قانونگذار صرف ضرر را مقید کرده است نوع ضرر مادی یا معنوی را ملاک قرار نداده است در جرایم منافی عفت در فصل چهاردهم از قانون رایانه ای هم در ماده ۱۴ این قانون قید که قص

تجارت یا افساد آمده است و قانونگذار انتشار، توزیع، معامله حاصل‌های داده که محتویات مستهجن دارند رامقید کرده است.

عنصر روانی: در تقسیم عنصر روانی به سوء نیت خاص و عام در رفتار و سوء نیت عام و خاص در نتیجه جرم مزاحمت از جرایم عمدی چه در مزاحمت رفتاری و مزاحمت فیزیکی در ماده ۱۸ و ۶۱۹ و در ماده ۶۴۱ هستند و در جرایم رایانه‌ای و مخابراتی در بحث هتک حیثیت در ماده ۱۶ و ۱۷ و ۱۹ این قانون بصورت عمدی بیان شده است در اینگونه جرایم سوء نیت عام در رفتار وجود دارد و سوء نیت خاص در نتیجه هم وجود دارد و در ماده ۶۱۸ سلب آسایش عمومی سوء نیت خاص در نتیجه است گر چه در ماده ۶۱۹ قید سلب آسایش و آرامش نیامده است اما از مفهوم ماده اینگونه برداشت می‌شود که این ماده هم مقید به نتیجه است و ماده ۶۴۱ هم سوء نیت عام در رفتار بعلمت عمدی بودن جرم و سوء نیت خاص در نتیجه بعلمت ایجاد مزاحمت و سلب آسایش و آرامش وقتی صحبت از مزاحمت می‌شود در مفهوم این لفظ سلب آسایش و آرامش دیده می‌شود در سیستم‌های رایانه‌ای و مخابراتی هم جرم مزاحمت بصورت عمدی آورده شده است در ماده ۱۶ و ۱۷ و ۱۸ سوء نیت عام در رفتار وجود دارد و سوء نیت خاص در نتیجه هم در نص صریح قانون آمده است و آن هتک حیثیت و اضرار اظوار مادی و معنوی، تشویش از هان عمومی

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

منابع و مآخذ

- ۱) قرآن ، ترجمه آیت الله ناصر مکارم شیرازی ، چاپ اول ، انتشارات آستانقدس رضوی ، مشهد ۱۳۹۵
- ۲) نهج البلاغه ، ترجمه حسین انصاریان ، چاپ نهم ، انتشارات پیام آزادی ، تهران ۱۳۸۰
- ۳) آریان پور کاشانی ، منوچهر ، فرهنگ همراه پیشرو آریان پور (انگلیسی ، فارسی) ، نشر الکترونیکی و اطلاع رسانی جهان ریانه ، چاپ سی و چهارم ، تهران ۱۳۸۲
- ۴) جعفری لنگرودی ، محمد جعفر ، ترمینولوژی حقوق ، کتابخانه گنج دانش ، چاپ دوم ، تهران ۱۳۸۸
- ۵) نوریها ، رضا ، زمینه حقوق جزای عمومی ، کتابخانه گنج دانش ، چاپ بیست و دوم ، تهران ۱۳۸۷
- ۶) اردبیلی ، محمد علی ، حقوق جزای عمومی (جلد نخست) ، بنیاد حقوقی میزان ، چاپ پنجاه و یکم ، پائیز ۱۳۹۶
- ۷) اردبیلی ، محمد علی ، حقوق جزای عمومی (جلد دوم) ، بنیاد حقوقی میزان ، چاپ چهل و ششم ، پائیز ۱۳۹۶
- ۸) اردبیلی ، محمد علی ، حقوق جزای عمومی (جلد سوم) ، بنیاد حقوقی میزان ، چاپ یازدهم ، پائیز ۱۳۹۵
- ۹) خادمی ، محبوبه ، قانون مجازات اسلامی ، انتشارات شهید نور الهی ، چاپ اول ، ۱۳۹۲
- ۱۰) زراعت ، عباس ، شرح قانون مجازات اسلامی (تعزیرات) جلد یک ، انتشارات ققنوس ، چاپ دوم ، ۱۳۸۸
- ۱۱) زراعت ، عباس ، شرح قانون مجازات اسلامی (تعزیرات) جلد دوم ، انتشارات ققنوس ، چاپ دوم ۱۳۸۸

- ۱۲) زراعت ، عباس ، شرح قانون مجازات اسلامی (تعزیرات) جلد سوم ، انتشارات ققنوس ، چاپ دوم ۱۳۸۸
- ۱۳) میر محمد صادقی ، حسین ، جرایم علیه اشخاص، انتشارات مجد، چاپ هفتم ، ۱۳۸۹
- ۱۴) میر محمد صادقی ، حسین ، جرایم علیه اموال و مالکیت ، انتشارات مجد، چاپ بیست و چهارم ، پائیز ۱۳۸۹
- ۱۵) میر محمد صادقی ، حسین ، جرایم علیه امنیت و آسایش عمومی، انتشارات مجد، چاپ ، نوزدهم ، زمستان ۱۳۹۰
- ۱۶) میر محمد صادقی ، حسین ، جرایم علیه اشخاص، انتشارات مجد، چاپ بیست و چهارم ، پائیز ۱۳۹۶ ،
- ۱۷) گلدوزیان ، ایرج، محشای قانون مجازات اسلامی ، انتشارات مجد، چاپ سوم ، ۱۳۹۳
- ۱۸) بخش پژوهش دراک ، زیر نظر دکتر عبدالله شمس، قوانین آئین دادرسی کیفری، انتشارات دراک ، چاپ شانزدهم ، ۱۳۹۶
- ۱۹) خالقی ، علی ، آئین دادرسی کیفری، جلد نخست ، انتشارات شهر دانش ، چاپ سی و سوم ، مرداد ۱۳۹۵
- ۲۰) خالقی ، علی ، آئین دادرسی کیفری ، جلد دوم ، انتشارات شهر دانش ، چاپ سی و ششم ، ۱۳۹۶
- ۲۱) خالقی ، علی ، نکته ها در آئین دادرسی کیفری، انتشارات شهر دانش ، چاپ اول، ۱۳۹۶
- ۲۲) آشوری ، محمد ، آئین دادرسی کیفری، جلد نخست ، انتشارات وزارت ارشاد اسلامی ، چاپ پانزدهم ، پائیز ۱۳۸۸

- ۲۳) آشوری ، محمد، آئین دادرسی کیفری، جلد دوم ، انتشارات وزارت ارشاد اسلامی ، چاپ دهم ، بهار ۱۳۸۹
- ۲۴) جهانگیری ، منصور ، قانون اساسی، قانون مدنی، انتشارات نشر دوران ، چاپ سی و هشتم ۱۳۸۸
- ۲۵) کاتوزیان ، ناصر، قانون مدنی در نظم کنونی ، انتشارات میزان، چاپ سی و سوم ، پائیز ۱۳۹۱
- ۲۶) کاتوزیان ، ناصر، فلسفه حقوق ، جلد نخست ، شرکت سهامی انتشار، چاپ هشتم ۱۳۹۵
- ۲۷) کاتوزیان ، ناصر، فلسفه حقوق ، جلد دوم ، شرکت سهامی انتشار، چاپ هشتم ۱۳۹۵
- ۲۸) کاتوزیان ، ناصر، فلسفه حقوق، جلد سوم ، شرکت سهامی انتشار، چاپ پنجم ۱۳۹۳
- ۲۹) باختر، سید احمد ، محشای قانون آئین دادرسی دادگاههای عمومی و انقلاب در امور مدنی، نشر نوای عدالت ، چاپ اول ۱۳۸۶

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

